BRIELSE MARE

JAARGANG 28 - NUMMER 2– OKTOBER 2018

Mededelingen en historische bijdragen van de
Historische Vereniging De Brielse Maasmond

KANTOOR & Creatief
de Bruin Bazen v.o.f.

Voorstraat 60
3231 BJ Brielle
t. 0181-412874
f. 0181-418322
e. info@kantoor-creatief.nl

Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag
9.30 – 17.30
Zaterdag 10.00 – 16.00

Uw adres voor:

* kantoorartikelen en papierwaren
* computer cartridges en etiketten
* technische- en creatieve tekenmaterialen
* alle soorten verf voor kunstschilders
* schildersdoeken en tekenblocs
* luxe schrijfwaren en agenda omslagen
* pennen graveren
* kopiëren en inbinden van verslagen
* plastificeren
* gratis advies van Louis en Willy

LIJSTENMAKERIJ
AL MEER DAN 50 JAAR
JAN BAZEN
Voorstraat 64
3231 BJ Brielle
Telefoon 0181 412083
ORIGINELE OUDE GRAVURES
WWW.JANBAZEN.NL

Inhoud

Openingstijden en prijzen museum	6
Van de redactie	7
Philips van Almonde	9
150 Rijnlandse roeden	29
Activiteiten Historisch Museum Den Briel en Museum-nieuws	41
Jan van Duvenvoorde en zijn gevelsteen	47
Jarig!	53
Verenigingsnieuws	56
Boekrecensie: Anna van Saksen	58
Auteursinstructies, advertentietarieven en adressen	62

COLOFON

De Brielse Mare is een tijdschrift dat twee keer per jaar wordt uitgegeven door de Historische Vereniging De Brielse Maasmond.

Dit tijdschrift wordt automatisch aan de leden van de vereniging toegestuurd. Losse nummers zijn te bestellen via het secretariaat van de vereniging en te koop bij het Historisch Museum Den Briel, in het Streekarchief en bij de plaatselijke boekhandel.
Een jaar na publicatie is de Brielse Mare ook beschikbaar op de website van de vereniging: www.debrielsemaasmond.nl

ISSN: 0927-8478 Prijs per nummer: € 2,-

Correspondentieadres van de vereniging, tevens redactiesecretariaat:

Secretariaat 'Historische Vereniging De Brielse Maasmond'
Ronald J. de Ridder
Van Bloys van Treslongweg 3
3231 CT BRIELLE

Tel.: 0181-414674. E-mail: info@debrielsemaasmond.nl

Rekening Historische Vereniging De Brielse Maasmond:

IBAN: NL20 INGB 0000 2087 92

Persoonlijk lidmaatschap € 15,- per jaar; familielidmaatschap € 20,- per jaar.

Aanmelding bij het secretariaat of d.m.v. het formulier op de website van de vereniging: www.debrielsemaasmond.nl

De vereniging heeft de ANBI - status. Dit betekent dat giften in het kader van de wettelijke bepalingen in mindering kunnen worden gebracht op het belastbaar inkomen van de schenker.

Het eerstvolgende nummer verschijnt in april 2019.

Redactie: K.J. Schipper (hoofdredacteur), F.T. Eggens, L. Arkenbout.

Vormgeving en DTP: F.T. Eggens.

Omslagillustratie: Praalgraf Philips van Almonde. Foto: Leen van Geest.

Druk: Repro Voorne BV, Oostvoorne.

BRIELSE MARE

Mededelingen en historische bijdragen van de Historische Vereniging De Brielse Maasmond

(Voorheen 'Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel')

Openingstijden en prijzen museum

Di. t/m zat. 10.00 - 17.00 uur Zo. 13.00 - 17.00 uur

Gesloten op maandagen, oud- en Nieuwjaar, Koningsdag, 1e en 2e Paasdag, 1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag.
Op Hemelvaartsdag en 2e Pinksterdag openstelling als op zondag.

Prijzen:

Kinderen t/m 3 jaar	gratis
Kinderen 4 t/m 17 jaar	€ 2,- p.p.
Volwassenen vanaf 18 jaar	€ 4,- p.p.
65+	€ 3,- p.p.
Gezinskaart (2 volw. + 4 kinderen)	€ 10,- per kaart
Schoolgroepen, d.w.z. leerlingen in schoolverband van groep 1 PO t/m klas 6 VO	€ 0,50 p.p.
Houders CJP en Cultuurkaart	€ 2,- p.p.
Ver. Rembrandt, Leden HV De Brielse Maasmond, MK, ICOM	gratis
VIP op Voorne-Putten Pas, volwassenen	€ 3,- p.p.
VIP op Voorne-Putten, kinderen	€ 1,- p.p.
Groepen volwassenen vanaf 10 personen	€ 3,- p.p.
Groepen kinderen t/m 17 jaar, vanaf 10 pers.	€ 1,- p.p.
1 April, Nationaal Museumweekend,	gratis
Open Monumentendag	gratis
Woensdagmiddag vanaf 13.00 uur	gratis
Rondleiding per groep van max. 15 personen, exclusief de entreeprijs	€ 23,-

Elke eerste woensdagmiddag in de maand om 13.30 een gratis rondleiding van een uur. Er dient wel een toegangskaartje voor het museum te worden gekocht. Reserveren noodzakelijk. tel. 0181 475475; di. t/m vr. 8.45-11.45.

Adres: Markt 1, 3231 AH Brielle, tel. 0181 475475
www.historischmuseumdenbriel.nl
e-mail: info@historischmuseumdenbriel.nl
Facebook: https://www.facebook.com/pages/De-Tachtigjarige-Oorlog-Historisch-Museum-Den-Briel/118270701695580
Instagram: @museumdenbriel
Twitter: @MuseumDenBriel

Van de redactie

Kondigde hoofdredacteur Willem Delwel in de vorige Mare nog met pijn in het hart het afscheid van ons gewaardeerde redactielid Felix Keller aan, in deze editie moet ik u melden dat Willem te kennen heeft gegeven de redactie eveneens te willen verlaten. Hij heeft zijn kostbare tijd hard nodig voor tal van andere zaken van het Erfgoedgilde. Mij is toen door het bestuur van de Historische Vereniging De Brielse Maasmond gevraagd de plaats van Willem in te nemen. Dat doe ik met veel plezier, maar niet nadat ik Willem namens de hele redactie hartelijk bedankt heb voor zijn grote, jarenlange inzet en betrokkenheid. Ook redactielid Bert van Ravenhorst kan vanwege zijn wethouderschap niet langer deel uitmaken van de redactie.

Voor u ligt de najaarseditie van 2018, een heel bijzondere. U vindt daarin namelijk van Meta Snijders een stukje historie van onze vereniging die dit jaar het 60-jarig bestaan viert. Met een uitnodiging voor de feestelijke jubileumbijeenkomst in de raadzaal van het oude stadhuis op donderdag 25 oktober. Bestuur en redactie hopen op een grote opkomst want het belooft een interessante avond te worden waarvoor een speciaal comité al maanden in de weer is.

In dit nummer vindt u een uitgebreide biografie van Philips van Almonde van de hand van Willem Delwel. Voorts onder andere het artikel 150 Rijnlandse roeden van Leo Arkenbout.

Fré Eggens geeft een beschrijving van de gevelsteen van het recent fraai gerestaureerde pand aan de Langestraat 36. Uiteraard is er ook weer nieuws van het Historisch Museum Den Briel van de hand van Marijke Holtrop. Redactielid Leo Arkenbout recenseerde de door Femke Deen geschreven biografie ‘ Anna van Saksen’.

De redactie buigt zich momenteel eveneens over een aantal speciale uitgaven, doch daarover later meer. Kortom we zijn druk bezig.

Klaas Schipper

Grafsteen van de familie Van Almonde. Foto: Leen van Geest.

Philips van Almonde (1644-1711)

Willem Delwel

Inleiding

Van het bekende drietal Brielse zeehelden is Philips van Almonde zeker de minst aansprekende. In tegenstelling tot Maarten Harpertszoon Tromp (1598-1653) en Witte Corneliszoon de With (1599-1658) geniet Almonde nauwelijks enige nationale bekendheid.

A.L. van Schelven

Publicaties zijn schaars en de dissertatie van A. L. van Schelven (1913-2013) uit 1947 geldt nog steeds als een standaardwerk. Een groot deel van dit artikel is dan ook ontleend aan deze publicatie.

Philips van Almonde is altijd wat in de schaduw van de geschiedenis en van die andere zeehelden gebleven. Kenmerkend voor Almonde is zijn gebrek aan historische status en de onbekendheid met zijn persoon. Wat het laatste betreft, is volgens Van Schelven door het zakelijk karakter van Almonde's correspondentie (brieven aan zijn Admiraliteiten en de Staten-Generaal) zijn persoon daar vrijwel geheel in de schaduw gebleven. Persoonlijke bijzonderheden van enige betekenis zijn er, aldus Van Schelven, nauwelijks te vinden. We moeten het doen met de mededeling dat hij als gevolg van het kanongebulder wat doof geworden was!
Aangezien Almonde nooit getrouwd is geweest en geen kinderen had, ontbreekt ook een vorm van correspondentie met een meer persoonlijke noot. En ten slotte verzucht Van Schelven: "een betrouwbaar portret van dezen niet onvermaarden vlootvoogd bestaat er niet".

Afkomst

Philips van Almonde werd op 29 december 1644 in Den Briel geboren uit het tweede huwelijk van Pieter van Almonde met Maria Cleydijck. Pieter was eerder gehuwd geweest met de Brielse burgemeestersdochter Dignum Quack. Den Briel was in die tijd nog een tamelijk welvarende stad, waarin in de loop der jaren vele scheepskapiteins en vlootvoogden het levenslicht aanschouwden. Verschillende leden van de familie Almonde bekleedden overheidsfuncties in Den Briel en het omringende platteland. In de lijsten van de Brielse vroedschap in het midden van de zeventiende eeuw treffen wij de naam Almonde herhaaldelijk aan. Pieter van Almonde staat veertien maal als schepen en elfmaal als burgemeester vermeld, daarenboven was hij schout-baljuw van Voorne. Philips behoorde dan ook tot één der meest vooraanstaande families van de stad. De familie was verwant aan andere invloedrijke families, en er waren ook banden met de andere Brielse zeehelden. Zo wordt Witte de With genoemd als een oom van Philips, terwijl Pieter, de vader van Philips, een neef was van Maarten Tromp.

Maerten Harpertsz Tromp.

Collectie: National Maritime Museum Greenwich, portret door Jan Lievensz.

Hoewel voor Philips, gezien de positie van zijn familie, een loopbaan aan de vaste wal voor de hand lag, zal zijn verwantschap met Tromp en De With zijn keuze voor een carrière op zee zeker enigszins hebben beïnvloed. De belangrijkste reden voor zijn - min of meer gedwongen - keuze vormde echter het overlijden van zijn vader in 1657. Na diens dood bleek namelijk dat hij niet op de juiste wijze met het geld van anderen was omgegaan en stond hij al spoedig bekend als een “geweldig verkwister en miserabel financier”.
Het gezin van Pieter van Almonde bleef als gevolg hiervan in relatieve armoede achter. De financiële middelen voor de opvoeding van Philips en zijn jongere broers Abraham en Jacob waren dus beperkt. Deze situatie zal voor Philips oom en mentor, de scheepskapitein Jacob Cleydijck – de broer van Philips moeder Maria – een dringende reden zijn geweest om zijn neef mee naar zee te nemen.

Witte Corneliszoon de With.

Vice-admiraal van Holland en West-Friesland.

Door: Hendrick Martenszoon Sorgh.

Collectie: Rijksmuseum.

Carrière

In 1661 zeilde de jonge Almonde het zeegat uit en begon zo zijn meer dan veertigjarige zeemansloopbaan. Een loopbaan die hij begon in de rang van 'appointé', te vergelijken met een adelborst in de huidige tijd. Een opleidingsinstituut voor zeeofficieren bestond in de 17de eeuw nog niet, het vak werd geleerd in de harde praktijk van die tijd.
Van zijn eerste dienstjaren aan boord van het schip van Jacob Cleydijck – het 'Wapen van Dordrecht' – is niets bekend. Het schip nam deel aan verschillende campagnes en in 1664 was Almonde bevorderd tot luitenant.

De Tweede Engelse Oorlog

Zeeslag bij Lowestoft, 3 juni 1665 door Adriaen van Diest.
Collectie: Berger Collection Denver, USA.

In 1665, het beginjaar van de Tweede Engelse Oorlog, trad Almonde voor het eerst in de geschiedenis enigszins naar voren. In de zeeslag bij Lowestoft, de zwaarste nederlaag ter zee uit de geschiedenis van de Republiek, commandeerde hij als opper-luitenant het schip van zijn oom die hier zelf door 'indispositie' niet toe in staat was. Zijn optreden in deze zeeslag leidde tot zijn bevordering tot commandeur.

In 1666 voerde de 21-jarige commandeur Philips van Almonde het bevel over zijn eerste schip, het 'Wapen van Dordrecht', van zijn inmiddels overleden oom Cleydijck. Het schip had een bemanning van 200 koppen en was bewapend met 46 kanonnen.
Tijdens de zeeslagen van 1666 was Almonde met zijn schip op zijn post in het eskader van Michiel de Ruyter. Aan de beroemde tocht naar Chatham in 1667 nam hij uiteindelijk geen deel.
In de vredesperiode na het einde van de Tweede Engelse Oorlog (Vrede van Breda in 1667) bleef Almonde in dienst van de (Rotterdamse) Admiraliteit van de Maas.

Oorlog met Engeland en Frankrijk

In 1672 verklaarden Engeland en Frankrijk de oorlog aan de Republiek. Almonde was intussen kapitein op de 'Wassenaar' en met dit schip had hij in deze oorlog deel aan verschillende overwinningen. Dat zijn rol in de strijd niet onopgemerkt was gebleven, blijkt wel uit een lofzang die na het oorlogsjaar 1673 verscheen:

"Almonde, die voor 't land u manlijk hebt gekweten,
Uw dapperheid maekt U nog jong tot schout-bij-nacht,
Gae voort op 't helden spoor, toon soo Uw moed en macht,
Dat Alle monden wijd en zijd u roem uitmeten".

De voorspelling in bovenstaande dichtregels kwam inderdaad uit. Als 28-jarige werd Almonde op 6 oktober 1673 door de stadhouder benoemd tot schout-bij-nacht en hiermee dus tot vlagofficier bij de Admiraliteit van de Maas. In het benoemingsbesluit werd zijn bevorde-

ring als volgt beargumenteerd:

“om de goede kennisse, die wij hebben van sijn getrouwigheyd, vromigheyd, neerstigheyd ende kloekmoedigheyd in ’t stuk van den oorlogh”.

Het eerste jaar van Almondes loopbaan als vlagofficier kende geen grootse gebeurtenissen.

Daar Zweden in de daaropvolgende periode een bondgenoot van Frankrijk was, speelde de oorlog met dit laatste land zich nu voornamelijk af in de Oostzee. Hier trad hij in 1676 voor het eerst op als onafhankelijk bevelhebber op zijn schip ‘Delft’, aan het hoofd van de Rotterdamse schepen van de Admiraliteit van de Maas. Een gecombineerde Nederlands-Deense vloot versloeg uiteindelijk de Zweden.
Aan het verblijf van Almonde in de Oostzee kwam een plotseling einde toen hij het bevel van de Staten-Generaal kreeg om bij Sicilië het commando over de vloot van de gesneuvelde Michiel de Ruyter over te nemen. Almonde, de schout-bij-nacht van de Maas, werd aldus benoemd tot bevelhebber van de Staatse vloot in de Middellandse zee.
Over land reisde hij zo snel mogelijk naar Italië en op 6 september 1676 aanvaardde hij het bevel door zijn vlag op de ‘Eendracht’ te zetten. Op 4 oktober verliet de vloot de baai van Napels om terug te keren naar het vaderland. Aan boord van het schip van Almonde bevond zich het stoffelijk overschot van De Ruyter. Op 30 januari 1677 kwam de ‘Eendracht’ aan in Hellevoetsluis, vanwaar De Ruyter werd overgebracht naar Amsterdam voor de begrafenis.

De vrede van Nijmegen maakte op 10 augustus 1678 een einde aan de oorlog tussen de Republiek en Frankrijk. De schepen van de Republiek bleven voorlopig in hun havens en Philips van Almonde kon enkele jaren aan de vaste wal blijven.
In 1683 was hij op de ‘Zeeland’ onderdeel van een vloot die uitvoer naar het Noorden om bondgenoot Zweden te helpen tegen Denemar-

ken.
In de daarop volgende jaren nam Almonde deel aan verschillende tochten ter bescherming van handel en scheepvaart. Intussen was hij op 5 april 1684 benoemd tot vice-admiraal onder de Admiraliteit van Amsterdam.

Koning-stadhouder Willem III

Enkele jaren later was Almonde deelnemer in een grootse onderneming. In oktober 1688 vertrok stadhouder Willem III uit Hellevoetsluis met een vloot naar Engeland om daar de strijd aan te binden met zijn katholieke schoonvader koning Jacobus II. Almonde had op zijn vlaggenschip 'Utrecht' het bevel over één van de drie eskaders waaruit de vloot bestond. Aan het hoofd van het convooi voer het fregat 'Brielle', waarop ook de prins van Oranje zich had ingescheept.
Enkele dagen na het vertrek uit Hellevoetsluis werd de vloot op de Noordzee overvallen door zware najaarsstormen en was door de opge lopen schade gedwongen om terug te keren naar Hellevoetsluis. Bij de inspectie van de vloot bleek Almondes vlaggenschip de 'Utrecht' het

De spreuk bij de ingang van de Sint-Catharijnekerk verwijst naar het vertrek van stadhouder Willem III naar Engeland.
Foto: Leen van Geest.

Koning-Stadhouder Willem III.
Collectie: Schilderijen van het Mauritshuis.

zwaarst beschadigd van alle oorlogsbodems. Met man en macht werden herstellingen uitgevoerd en korte tijd later verliet de vloot voor de tweede maal Hellevoetsluis.

Zeeslag bij Kaap la Hogue, 1692. Door: Adriaen van Diest.
Collectie: National Art Gallery Washington DC, USA.

Deze tocht leidde uiteindelijk tot het doel: november 1688 zette men te Torbay in Engeland voet aan wal en vanaf februari 1689 was stadhouder Willem III ook koning van Engeland.
Vanaf dat moment moesten de Engelse en Nederlandse marines gezamenlijk en onder één vlag gaan opereren. De concrete vormgeving van deze samenwerking had echter heel wat voeten in de aarde. Het meest heikele punt vormde de bevelvoering van de gecombineerde vloot, die een verhouding kende van vijf tot drie met betrekking tot het Engelse en Nederlandse aandeel.

De Engelsen eisten het commando op over de ‘geconjungeerde macht’. De uiteindelijke beslissing van het conflict werd voorgelegd aan de koning, die het probleem omzeilde door te verklaren dat, indien beide vlo-

ten door een vice-admiraal zouden worden aangevoerd

"aen den Engelschen vice-admirael voor die tijdt soude geeven den titul van admirael ende also die difficulteyt wegh neemen".

De kwestie was hiermee echter niet echt opgelost en zou telkens weer de kop opsteken. Ook Philips van Almonde heeft hier, als opperbevelhebber van de Nederlandse vloot, in de loop der jaren veel last van gehad en hij was dan ook verschillende malen genoodzaakt de vloot te verlaten om de vlag van "hunne Hoog Mogenden" geen "irreparabele kleinachting en affront" aan te brengen.

Verbeeldinghe van het Bombarderen van St. Malot in 1695.
Door: Pieter van den Berge.
Collectie: Rijksmuseum Amsterdam.

De Negenjarige Oorlog

In de eerste jaren waren de acties van de gecombineerde Engels-Nederlandse vloot in het kader van de Negenjarige Oorlog (1688-1697) vooral gericht tegen de Franse vloot van Lodewijk XIV. Aan de vooravond van de uiteindelijke krachtmeting tussen de beide vloten werd Almonde op 28 maart 1692 bevorderd tot de hoge rang van luitenant-admiraal van Holland en Westfriesland bij de Admiraliteit van Amsterdam. Als zodanig benoemden de Staten-Generaal hem nu definitief tot opperbevelhebber van de vloot.

Aan de aspiraties van Frankrijk als zeemacht kwam voorjaar 1692 een abrupt einde met de slag bij la Hougue. Aan het eind van deze strijd was de trotse vloot van de Franse Zonnekoning nagenoeg vernietigd.

De Staten-Generaal waren zeer te spreken over de overwinning en de rol van Almonde hierin en ze lieten hem dan ook weten, dat "Hunne Hoogmogenden met een zeer groote aangenaamheid en blijdschap vernomen hadden de groote victorie, die onder Godes genadigen zegen door de vereenigde vloot op die des vijands bevochten was; dat Hunne Hoogmogenden met een oprecht en zonderling genoegen uit zijne brieven gezien hadden de goede en loffelijke conduite die bij hem, luitenant-admiraal, te dezer gelegenheid was gehouden en den grooten ijver en kloekmoedigheid, welke door hem en de andere officieren en verdere manschappen van 's lands vloot betoond waren; dat Hunne Hoogmogenden daarover te eenemale voldaan waren, hem daarvoor dank betuigden en het altoos in goede gedachtenis zouden houden".

De victorie werd niet alleen door de overheid gevierd, ook het volk vierde feest. Die vreugde uitte zich in gerijmel zoals:

"Hoe zall Hollands leeuw U kroonen,
O gij dappren Alle Mond.
O wat gunst zal hij U toonen,
Dat gij zoo manhaftig stond?"

In de jaren na 1692, die in het teken stonden van de voortdurende oorlog met Frankrijk, verslechterde de verhouding tussen de Engelse en Nederlandse marines, met name door besluiteloosheid van de Engelse admiraals en hun nalatigheid in het beheer van marine zaken. Almonde, die rechtstreeks of zijdelings bij diverse schermutselingen met de vijand betrokken was, klaagde in zijn brieven dan ook herhaaldelijk over het gebrek aan doorzicht bij zijn Engelse medebevelhebbers. Steeds meer kwam hij ook tot de overtuiging dat het voor een Nederlandse luitenant-admiraal niet te doen was om onder bevel te staan van een Engelse vlagofficier van lagere rang.

In 1695 bombardeerde de gecombineerde vloot een drietal steden op de Franse kust: St. Malo, het kapersnest Duinkerken en Calais. Ondanks het geringe resultaat van deze bombardementen werd Almonde bij terugkeer in de vaderlandse havens op grootse wijze gehuldigd. Hem vielen “alle teekenen van vreugde met een ongelooflijk getal van wimpels en vlaggen nevens het lossen van kanon” ten deel.
In 1697 maakte de Vrede van Rijswijk een einde aan de Negenjarige Oorlog met Frankrijk.
In de volgende drie jaar, die zonder oorlogshandelingen verliepen, verdween de krijgsman Almonde van het historische toneel.

De Spaanse Successieoorlog

In het begin van het jaar 1700 was Almonde voor het eerst weer actief als opperbevelhebber van het Nederlandse deel van de gecombineerde vloot. In het noorden van Europa was een conflict ontstaan tussen Zweden en Denemarken over de erfopvolging in het Duitse vorstendom Holstein.
De gecombineerde vloot vertrok naar de Sont om aan de zijde van Zweden vooral de eigen (handels)belangen te beschermen. De strijd was echter van korte duur: augustus 1700 maakte een vredesverdrag een einde aan de vijandelijkheden en eind september was Almonde weer in het vaderland terug.

In datzelfde jaar 1700 was in Spanje koning Karel II kinderloos overleden. Het gevolg was een internationaal conflict over de troonopvolging: de Spaanse Successieoorlog (1701-1713).
In het begin van deze oorlog, op 8 maart 1702, overleed koning-stadhouder Willem III.

In augustus 1702 richtte de gecombineerde vloot zijn aanval op de Spaanse handelsstad en haven Cadiz. De actie werd geen succes en Almonde weet dat resultaat mede aan het gedrag van de Engelse officieren, die zich op onrechtmatige wijze verrijkten door het plunderen van de omgeving van de stad.

Zeeslag in de baai van Vigo, 23 oktober 1702.
Door: G. de Clerq.
Collectie: Rijksmuseum Amsterdam.

Bij de restauratie in de jaren vijftig van de vorige eeuw is duidelijk te zien dat de grafkelder nog in goede staat is.

Archief: Architectenbureau Walraad, Brielle.

Korte tijd na de mislukte actie tegen Cadiz kwam op de gecombineerde vloot het bericht binnen dat de Spaanse Zilvervloot was binnengelopen in Vigo, beschermd door Franse oorlogsschepen.

Het is vooral de doortastendheid van Almonde tegenover de bezwaren van zijn Engelse collega's geweest, die geleid heeft tot de aanval op Vigo. Deze aanval, in oktober 1702, had wel succes en veel Franse en Spaanse schepen werden vernietigd of buitgemaakt. Ondanks het feit dat het grootste deel van de lading van de Zilvervloot al eerder door de Spanjaarden in veiligheid was gebracht, leverde de actie desondanks een zeer rijke buit op.

De slag bij Vigo (schilderij pag. 21) werd in het hele land gevierd en Almonde werd ontvangen in de vergadering van de Staten-Generaal waar hij gedankt werd voor zijn "aangewende devoiren, goede conduite, dapperheid en vigilantie".
In het oorlogsjaar 1703 kruiste de gecombineerde vloot in de Middellandse Zee zonder noemenswaardige gebeurtenissen.
Eerst in 1705 kwam Almonde weer in actie en het belangrijkste wapenfeit dat jaar was de verovering van Barcelona.

Het einde

Het jaar 1706 bracht een abrupt einde aan Almondes loopbaan. Het was de eerder in dit artikel aangehaalde kwestie rond de bevelvoering van de gecombineerde vloot, die opnieuw opspeelde. En dit keer in zo hevige mate dat Almonde, in overleg met de Staten-Generaal, 'immediatelik' op non-actief ging. Zijn laatste levensjaren bracht hij door op Haaswijk, een hofstede nabij Oegstgeest. Opmerkelijk is dat Almonde in 1708 nog benoemd werd tot luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland, onder de Admiraliteit van de Maas, de hoogste rang in de toenmalige zeemacht. Deze benoeming was echter slechts een 'titulaire' promotie; hij is nooit meer als opperbevelhebber uitgevaren.

Detail van het grafmonument. De wapens zijn 'gekapt' in de Franse tijd.
Foto: Leen van Geest.

Enkele jaren na zijn laatste promotie overleed Almonde op 8 januari 1711.

Uit naam van de gezamenlijke bloedverwanten gaf Pieter van Almonde, burgemeester van Den Briel, kennis aan de Staten van Holland dat zijn oom na een bedlegerigheid van vier weken was overleden. Als enige, vrij koele, reactie besloten de gewestelijke staten te “verstaan dat deze missive zal worden gehouden voor notificatie”.

Het Grafmonument in de Sint-Catharijnekerk

Het was de gewoonte dat slechts in het graf van vlootvoogden die in het gevecht gesneuveld waren op staatskosten van een monument werd voorzien. Almonde voldeed echter niet aan die voorwaarde.

Maar twee neven van de overledene, Pieter en Willem van Almonde, zoons van Philips’ jongere broer Jacob, eerden hun oom door in de Sint -Catharijnekerk te Den Briel een gedenkteken te laten aanbrengen boven zijn graf. Philips van Almonde werd op zondagavond 30 augustus 1712 herbegraven in de familiegrafkelder voor het grafmonument van rood en zwart marmer, waarvan de maker overigens onbekend is.

De vertaling van de Latijnse tekst op het grafmonument luidt:

"Tot eeuwige gedachtenis van de zeer edelen zeer dappere Philips van Almonde, admiraal van Holland en West-Friesland, die in voorzichtige krijgskunde te water en te land, in beleid en moed, de roem der voortreffelijkste aanvoerders evenaart en de grootste gevaren te velde en op zee doorstond en voor de vrijheid en het aanzien van het vaderland zeer dapper en met goede uitslag vele gevechten leverde en, door ziekte overvallen, de dag van zijn sterven bereikte in zijn verblijf te Haastrecht, op 8 januari van het jaar des Heren 1711, na een leven van 66 jaar en 10 dagen.
Pieter en Willem van Almonde, Jacobs zonen.
Moge zijn roem groeien door dit gedenkteken."

Bronnen:

A.L. van Schelven: *Philips van Almonde, Admiraal in de gecombineerde vloot, 1644-1711 (1947)*
Henk Vegter: *De Sint Catharijne, een monument van geschiedenis en kunst (2003)*

Over de auteur: Willem Delwel is voorzitter van het Erfgoedgilde Den Briel.

Geboortehuis Philips van Almonde. Voorstraat 27 Brielle.
Foto: www.monumenten.nl

Korenmolen (naamloos) aan de Molendijk te Oostvoorne.
Foto: Leo Arkenbout.

De afstand van honderdvijftig Rijnlandse roeden die de molen en de boerderij van elkaar scheidt, zorgde in 1821 voor problemen

150 Rijnlandse roeden.

Leo Arkenbout

Wat een boerderij en een korenmolen in Oostvoorne met elkaar te maken hebben.

De meeste lezers van de Brielse Mare kennen fort Penserdijk. Ze zullen ook weten dat dit fort samen met het bij Nieuwenhoorn gelegen fort Noorddijk én de beide vestingen Brielle en Hellevoetsluis één verdedigingsstelsel vormde: "Stelling van de monden van de Maas en het Haringvliet".
Dit verdedigingsstelsel was gebaseerd op een waterlinie, die een deel van Voorne zou inunderen en een landing van vijandige soldaten moest verhinderen. Het verdedigingsplan was een uitvloeisel van de Vestingwet van 1874.
Vóór die tijd was er óók al een verdedigingsstelsel gebaseerd op een waterlinie. Dat stelsel is de achtergrond van het hierna volgende artikel over de connectie tussen een boerderij en een korenmolen in Oostvoorne.

Boerderij "De Batterij" aan de Molendijk 27 te Oostvoorne.

Foto: Leo Arkenbout.

De korenmolen (deel 1).

De Molendijk in Oostvoorne dankt zijn naam aan de korenmolen, die Pieter Arkenbout in 1821 heeft neergezet. De dijk heette toen nog Ruigendijk. Dat is verwarrend, want de Ruigendijk is onderdeel van de voormalige polder Rugge en de Molendijk - vroeger dus eveneens Ruigendijk geheten - is onderdeel van het voormalige poldertje Middelland. Pieter Arkenbout was 28 jaar toen hij aan de molen begon te bouwen en net één jaar gehuwd met Jacoba Maria de Meijer. De molen was daarom een belangrijk project, want deze moest de economische basis worden van hun huwelijk. Ze zouden acht kinderen krijgen.

Het was begrijpelijkerwijs een enorme tegenslag toen de toekomstige molenaar van de commandant van de genietroepen in Brielle te horen kreeg dat de in aanbouw zijnde molen moest worden afgebroken, omdat deze in het schootsveld lag van de “Ruigendijksche batterij nummero één”.

Pieter Arkenbout had al zijn geld in de molen geïnvesteerd en was radeloos. De commandant stond in zijn recht.

We weten dat de molen er uiteindelijk toch gekomen is, maar dit verhaal maken we straks af.

Eerst gaan we eens kijken naar wat die geschutsbatterij inhield.

Ruigendijksche Batterij no. 1. (deel 1)

Na de dreiging van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) werd er door de bekende ingenieur Jan Blanken (1755-1838) - we kennen hem van het grote droogdok in de haven van Hellevoetsluis - een plan bedacht om het eiland Voorne door middel van een waterlinie te beschermen tegen vreemde invallers. Vanaf de Steenen Baak (Heindijk, Oostvoorne) tot aan de Hellevoetse vesting liep een verdedigingslinie. De bedoeling was dat op verschillende punten langs die linie de dijken werden doorgestoken, zodat de vijand genoodzaakt was zich terug te trekken op de (hoger gelegen) dijken. Daar was de vijand natuurlijk

zichtbaar voor de verdedigers, die vanaf een serie geschutsbatterijen de invallers onder vuur konden nemen. De meest noordelijke batterij was bij de Steenen Baak, dan volgde de batterij aan het einde van de Bollaarsdijk en ten slotte kwam de Ruigendijksche Batterij no. 1. En om die gaat het in dit stukje.

Een historische topografische kaart met daarop aangegeven de batterijen rondom de Steenen Baak en de Ruigendijksche Batterij (en de Rietdijksche Batterij). De rode cirkels zijn door auteur dezes aangebracht.
Collectie: Nationaal Archief.

Toen na verloop van tijd de kanonnen verder en verder konden schieten werden de geschutsbatterijen overbodig. De diverse batterijen (na de Ruigendijksche Batterij kwamen nog de Rietdijksche, de Lodderlandsche, de Strypsche, de Natersche, de Noord en de Zuid Batterij) werden vervangen door de twee forten, die we in de aanvang van dit artikeltje tegenkwamen.

De korenmolen (deel 2).

In het boek *Windkoren- en Pelmolens, Voorne-Putten en Rozenburg* van J. Rotteveel is te lezen hoe Pieter Arkenbout het alsnog voor elkaar kreeg om de bouw van de molen door te laten gaan.

De radeloze molenaar in spe richtte zich in een brief tot Zijne Majesteit Koning Willem I. Hij wees de koning er op dat hij als korporaal had meegevochten in de Slag bij Waterloo (1815). Hij voerde aan dat in Oostvoorne in het geheel geen korenmolen bestond en dat het heel lastig was voor de bakkers om hun meel te moeten halen in de omringende plaatsen. Hij smeekte de koning te verhinderen dat hij financieel geruïneerd werd. Zijn brief is te vinden in het zojuist genoemde boek.

Pieter schreef beleefdheidshalve in de derde persoon. Het bevel van de geniecommandant had hem *"in der onaangenaamsten toestand gebracht, daar hij zijn zeer klein vermogen aan het stichten der molen ten koste heeft gelegd."* De koning streek met de hand over het hart en gaf Pieter toestemming om de molen alsnog af te maken. En zo geschiedde.

De boerderij.

Honderdvijftig Rijnlandse roeden vanaf de korenmolen lag de militaire batterij die voor zoveel paniek had gezorgd bij Pieter Arkenbout. Aan de andere kant van de dijk ligt een boerderij.

In het onovertroffen boek van J. Zeelenberg, *Boerderijen en hun bewoners van Voorne-Putten, Rozenburg en de Welplaat* (2001) lezen we

het volgende. *"In oktober 1887 werd via een advertentie in de Brielsche Courant melding gemaakt van het feit dat de oude batterijen uit de Franse tijd werden verkocht. Een zekere J. van Toledo was de gelukkige koper van de gronden waar schansen en grachten hadden gelegen. Dat was ongetwijfeld Jacob Jacobus van Toledo (1849-1924) (...) die woonde op de nabij gelegen oude boerderij, de "Batterij". (...)"*

De boerderij, die er nu staat is van 1955 en is gebouwd door de zoon van boer Jacob Jacobus, die – hoe kan het anders – ook Jacob heette.

De voorganger van de huidige boerderij Molendijk 27. De naam "De Batterij" is niet te zien. De kleding van de personen op de foto verraadt een opname uit de beginjaren van de 20ste eeuw.

Foto uit: Boerderijen en hun bewoners door Jan Zeelenberg.

Ruigendijksche batterij no. 1 (deel 2)

In C.H. van Meijgaard, *Jan Blanken en de landsverdediging*, lezen we: "*Bij de uitvoering van dat plan werden op de accessen* (= de toegangen, de dijken, L.A.) *in het inundatiegebied zeven eenvoudige werken (batterijen) aangelegd. Het waren borstweringen met een gebroken tracé en een gracht, achter een in oorlogstijd te maken coupure in de dijk".*

Het meest waarschijnlijk is dat we moeten denken aan een terrein, dat geschikt was gemaakt om er een kanon op te zetten. Dat kanon werd natuurlijk alleen bij een dreigende inval in stelling gebracht. In Brielle was kennelijk een commandopost met een officier.

Is dit wat C.H. van Meijgaard bedoelt met een borstwering met een gebroken tracé? Op de foto zien we een deel van de gereconstrueerde geschutsbatterij bij de Stenen Baak. Deze batterij was overigens niet dezelfde als die in het verdedigingsplan van Jan Blanken.

Foto: Leo Arkenbout.

Welk beeld moeten we ons vormen van een geschutsbatterij anno 1820? Informatie daarover was moeilijk te krijgen. Het Nationaal Militair Museum gaf het al gauw op. Meer medewerking kwam van het Nederlands Artillerie Museum in ’t Harde. In een van de paviljoens stonden maquettes en kanonnen die misschien de situatie van de verdedigingslinie op Voorne omstreeks 1820 het meest benaderen.

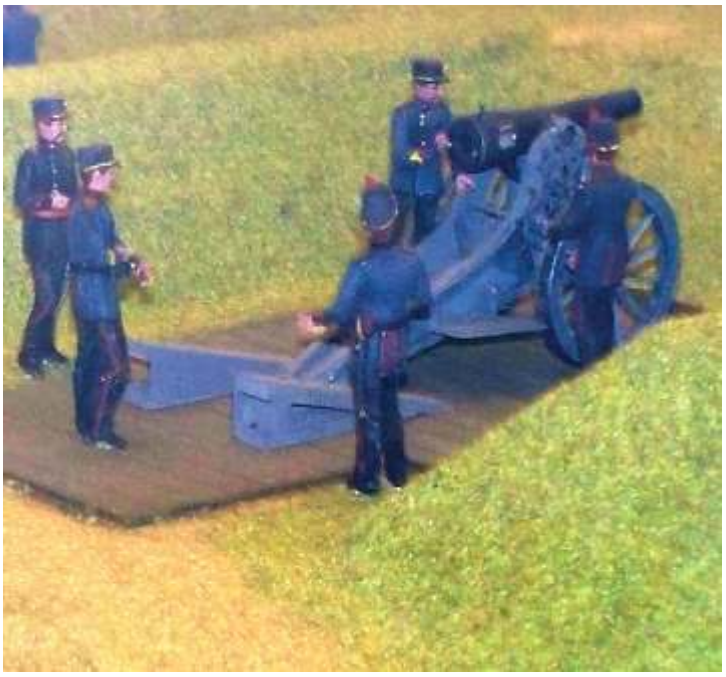

Dit is een detail van een maquette van het Nederlands Artillerie Museum en toont de bemanning die nodig was om de batterij te bedienen.

Foto: Leo Arkenbout.

Geschutsstukken uit de periode van dit artikel.

Foto ’s : Leo Arkenbout.

Het is inmiddels 130 jaar geleden dat de Ruigendijksche Batterij no. 1 is ontmanteld en verkocht, maar in het terrein zijn nog steeds de sporen van een eerdere bestemming aanwezig. Van de sloot die het geheel omringde, is de helft nog over en de kleur van de grond is lichter dan die van de omgeving. Dat zie je echter alleen vanuit de lucht.

Centraal op de foto ligt de boerderij De Batterij, omgeven met schuren en bomen. Links zien we de Westvoorneweg, die de Molendijk wreed in twee stukken snijdt.

Binnen de cirkel is het terrein nog te zien waarop de geschutsbatterij moest worden opgesteld: het is lichter van kleur en de sloot, die het gebiedje omgaf is aan de linkerkant nog intact. Op oude topografische kaarten is dit exact het aangegeven terrein van de Ruigendijksche Batterij no. 1.

(Met dank aan Google Earth.)

Slot- en dankwoord.

Er bestaat een familierelatie tussen de eerste molenaar en de auteur van dit stukje: zijn vader is mijn oud-grootvader. Er zitten zes generaties tussen.

Mijn dank gaat uit naar Bob Benschop van het Streekarchief Voorne-Putten, die mij heeft geholpen met het vinden van de relevante bronnen. Hij heeft ook de tekst gemaakt die te vinden is op een voor toeristen bestemd bord. Dat staat sinds december 2010 precies op de splitsing van Ruigendijk, Aelbrechtsweg en Molendijk. In die tekst staat de relatie tussen korenmolen en batterij reeds beschreven.

Eveneens een woord van dank ben ik verschuldigd aan de heer G.C. Arkenbout te Leidschendam voor het uitzoeken van de familiebetrekkingen. Door enkele opmerkingen in zijn boek (2007) over de familie Arkenbout kwam ik op het idee voor dit artikeltje.

Ten slotte wil ik mijn erkentelijkheid betuigen aan de vrijwilligers van het Nederlands Artillerie Museum in 't Harde. Geen moeite was hun teveel om uit te zoeken welke type kanon gebruikt zou kunnen zijn bij de Ruigendijksche Batterij no.1 in 1820.

Dit bord is in december 2010 geplaatst op het punt waar de Aelbrechtsweg, de Ruigendijk en de Molendijk bij elkaar komen.

Foto: Leo Arkenbout.

Bronnen en literatuur.

Meijgaard, C.H. van, "Jan Blanken en de landsverdediging", in de *Physique Existentie dezes Landes. Jan Blanken, inspecteur-generaal van de waterstaat (1755-1838)*. Dit is een essaybundel verschenen ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam in 1987.

Rotteveel, J., *Windkoren- en pelmolens op Voorne-Putten en Rozenburg*. (Geervliet 2009).

Vastenhoud, W., *Voorne verdedigd gedurende de neutraliteitsperiode 1813-1940*. (uitgave Historische Vereniging Westelijk Voorne, 1992.)

Zeelenberg, J., *Boerderijen en hun bewoners van Voorne-Putten, Rozenburg en de Welplaat*. (Oudenhoorn 2001)

Over de auteur: Leo Arkenbout is redacteur van de 'Brielse Mare'.

Fysisch antropoloog Barbara Veselka plaatst het bij het Cellebroedersklooster opgegraven skelet in de vitrine.

Foto: Archief Historisch Mueum Den Briel.

Nieuws van Historisch Museum Den Briel

Marijke Holtrop.

Verschillende museale presentaties zijn het afgelopen jaar opgeleverd.

Het Brielse Kloosterleven Opgegraven

Op 16 maart j.l. werd de oplevering van het project Publieksbereik Archeologie Van Sleenstraat feestelijk gepresenteerd. Het project betrof een samenwerking tussen de sector grondgebied van de gemeente (de opgraving, de archeologische rapportage, woningbouw etc.) en het museum (de overdracht van de onderzoeksresultaten naar het publiek). Het museum biedt nu een kleine, permanente tentoonstelling over de opgraving Van Sleenstraat, twee 3D-reconstructies van het Sint-Catharinaklooster en de kapel van het Cellebroederskloosterr en een nieuw educatief programma. Binnen het project werd ook nauw samengewerkt met het Streekarchief Voorne-Putten.

De Vrouwen van Willem van Oranje. Vier echtgenotes, een dochter en een zus.

Deze tentoonstelling, gemaakt in samenwerking met gastconservator dr. Erik Swart, werd geopend op 12 juni: de trouwdag van Willem van Oranje en Charlotte de Bourbon. Heel bijzonder waren vier schilderijen uit de collecties van Koninklijke Verzamelingen Den Haag, het Haags Historisch Museum Den Haag en het Marechausseemuseum/Weeshuis Buren die niet eerder gezamenlijk te zien waren. De tentoonstelling omvatte tevens de huwelijksovereenkomst van Willem en Charlotte (12 juni 1575) en prachtige prenten uit de Verhuellcollectie die door het Streekarchief Voorne-Putten wordt bewaard. Erik Swart schreef een rijk geïllustreerde, toegankelijke publiekspublicatie, Caro Verbeek ontwikkelde drie geuren bij de tentoonstelling en collega Sophie van Aardenne (sinds 1 mei de nieuwe medewerker educatie) voorzag de tentoonstelling van een gezinsactiviteit. De opening van de tentoonstelling werd ’s avonds vervolgd met een voorstelling in de Sint-Catharijnekerk

door theatergroep Plankgas die het stuk ‘De Vier Vrouwen van Willem van Oranje’ speelde. Bijna 150 mensen genoten van de voorstelling.

Daniel van den Queeborn, Portret van Charlotte de Bourbon, paneel, circa 1582.
Koninklijke Verzamelingen, Den Haag.

Herdenking 80 jaar oorlog

De tentoonstelling over Willem van Oranje vond plaats in het kader van de landelijke herdenking in 2018 dat 450 jaar geleden de Tachtigjarige Oorlog begon: de opstand van de Nederlandse gewesten onder leiding van Willem van Oranje tegen hun landsheer koning Filips II van Spanje. Talloze musea schenken aandacht aan dit historische feit met tentoonstellingen, evenementen en publicaties. De NTR besteedt er aandacht aan met een televisieserie over zeven steden die belangrijk waren tijdens de Tachtigjarige Oorlog, waaronder Brielle. De filmopnames hiervoor zijn gemaakt in 2017 en 2018. Een gratis publieksprogramma, georganiseerd door de NTR en het Rijksmuseum, met een preview van de televisie uitzending op 5 oktober, vond plaats op 29 september.

Symposium op 29 oktober

Een andere bijdrage dit jaar aan de herdenking 80 jaar oorlog is het symposium dat het museum onder de titel ‘Feiten en Vooroordelen over de Tachtigjarige Oorlog’ organiseert. De gerenommeerde sprekers zijn Prof. Dr. Simon Groenveld (emeritus-hoogleraar Rijksuniversiteit Leiden), Dr. Anton van der Lem (Dutch Revolte, Rijksuniversiteit Leiden), Dr. Gijs van der Ham (senior conservator Rijksmuseum Amsterdam), Drs. Aart van der Houwen (streekarchivaris Streekarchief Voorne-Putten), Roel Slachmuylders MA (wetenschappelijk medewerker Historisch Museum Den Briel), Dr. Erik Swart (Universiteit Giessen, Duitsland), Dr. Joost Jonker (Rijksuniversiteit Utrecht) en Dr. Femke Deen (historicus en auteur).

Publicatie Roel Slachmuylders

In november verschijnt een nieuwe publicatie van drs. Roel Slachtmuylders onder de titel *De verhoren van Briellenaar Jan Bloys van Treslong, de broers Bronckhorst-van Batenburg en zestien andere geuzen*. De geuzen die in het boek van Slachmuylders de revue passeren, werden op 1 juni 1568 in Brussel onthoofd. De publicatie, gebaseerd

op de bronnen in het archief van Brussel, vormt de afsluiting van de bijdragen die het museum in 2018 aan de herdenking van het begin van de opstand levert.

Tentoonstelling 2019

Na kleinere presentaties later dit jaar over het landbouwonderwijs in Brielle/op Voorne en de bevrijding van de Fransen op 1 december 1813 volgt in de zomer van 2019 een tentoonstelling over de gebroeders De Witt. Met name de persoon van Cornelis de Witt zal worden belicht; hij was van 1654 tot op de dag dat hij werd vermoord (20 augustus 1672) ruwaard van de heerlijkheid Putten. Gastconservator voor de tentoonstelling is Dr. Ronald Prud'homme van Reine; hij schrijft de publiekspublicatie bij de tentoonstelling.

Over de auteur: Drs. Marijke Holtrop, directeur Historisch Museum Den Briel.

Hendrik Goltzius (1558-1617), Portret Charlotte de Bourbon, gravure, 1582, Collectie Verhuell, Streekarchief Voorne-Putten, Brielle.

Het "Duvenvoordehuis" in 2018. Foto: Leen van Geest.

Jan van Duvenvoorde en zijn gevelsteen

Fré Eggens

Lopend door de Langestraat valt het op: de gevels van het huis Van Duvenvoorde zijn in dit jaar geweldig mooi opgeknapt. Maar wat het meest in het oog springt, is de prachtige gevelsteen die ook een volledige metamorfose heeft ondergaan.

Jan van Duvenvoorde werd omstreeks 1527 geboren als zoon van Cornelis van Duvenvoorde die aan de Nobelstraat 14 woonde.
Jan trouwde in 1549 met Jenne van Kerckwerve, een dochter van de Brielse baljuw Jan Cornelisz. van Kerckwerve. Hij was rentmeester van de Heren van Voorne. De Heren van Voorne bezaten ondermeer het Hof van Voorne, een complex van gebouwen, dat gelegen was tussen een gedeelte van de Langestraat en het huidige Asylplein.

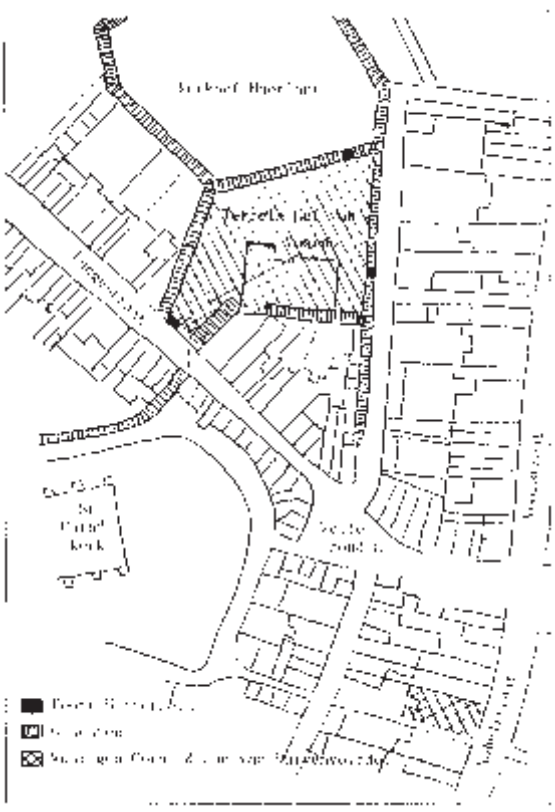

Hof van Voorne.
Uit: Bulletin Kon. Ned. Oudh.k. Bond,
Jaargang 64/2-1965.

In 1564 is Philips II de Heer van Voorne. Philips II komt in geldnood en verkoopt het Hof van Voorne in Brielle aan Jan van Duvenvoorde voor een bedrag van 610 pond. Het Hof had een poort aan de Langestraat waarin Van Duvenvoorde in 1565 een gevelsteen laat aanbrengen met de wapens van hem en zijn vrouw. Jan bekleedde een aantal vooraanstaande ambten binnen de stad Brielle en op de eilanden Voorne en Goeree. Hij was niet alleen zelf bemiddeld dankzij door erfenissen verkregen gelden en goederen, maar hij beheerde ook de financiën van diverse families, onder wie die van de familie van Merula.

Tijdens de gebeurtenissen rond de inneming van Brielle op de 1e april van 1572 vluchtte Jan van Duvenvoorde als vrouw verkleed door de Zuidpoort. Onder zijn rok verborg hij een buidel met een bedrag van 6000 gulden erin. Dat waren de door hem beheerde kasgelden van diverse instanties. Hij werd herkend en zou waarschijnlijk niet lang meer te leven hebben. Door tussenkomst van Willem Blois van Treslong werd dit onheil echter voorkomen. Jan kon daarna zijn functies weer vrijelijk opnemen. Enkele maanden later reisde Jan naar Haarlem om zaken te regelen. Op 28 juli 1572 arriveerde hij in de stad Haarlem, opgetekend als: *"Den 28 dagh, smorgens omtrent ellff uuren is binnen Haerlem ingecoemen die lutenant van die graaff van lummee off van der Marck, genaamd Bartholt Entez met die rentmeester van den Briel met seeckere paerden ende soudaten."* Kort na zijn binnenkomst in Haarlem werd de stad belegerd door de Spanjaarden waardoor Jan niet naar Brielle kon terugkeren. Haarlem gaf zich over op de 13e juli 1573. De Spanjaarden namen bezit van de stad waardoor Jan zijn leven niet meer zeker was. Jan probeerde nu uit Haarlem te vluchten. Echter bij de Zijlpoort werd hij opgemerkt, hij verschool zich onder een baal hooi die kennelijk nogal vreemd schudde. Uiteindelijk werd Jan overgebracht naar Schoten (België) waar hij op 18 augustus 1573 onthoofd werd, zijn lichaam werd in een kuil begraven.

Jan is later herbegraven in de Sint-Catharijnekerk in Brielle. De grafsteen bevindt zich direct voor de balie in de kerk maar is gedeeltelijk weggekapt en bovendien weggesleten door de vele bezoekers zodat niets meer herkenbaar is.

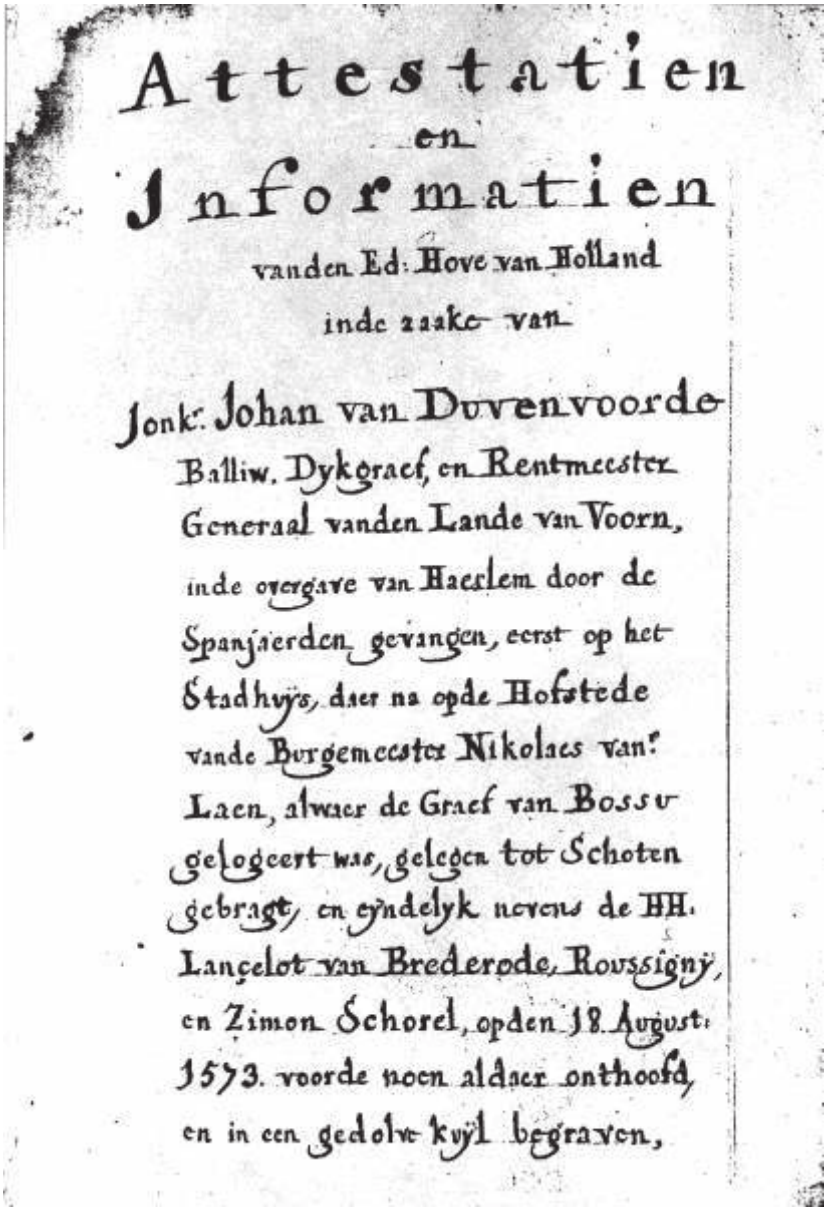

Attestatien
en
Informatien
vanden Ed: Hove van Holland
inde zaake van
Jonk^r. Johan van Duvenvoorde
Balliw. Dykgraef, en Rentmeester
Generaal vanden Lande van Voorn,
inde overgave van Haerlem door de
Spanjaerden gevangen, eerst op het
Stadhuys, daer na opde Hofstede
vande Burgemeester Nikolaes van^r.
Laen, alwaer de Graef van Bossu
gelogeert was, gelegen tot Schoten
gebragt, en eyndelyk neevens de HH.
Lançelot van Brederode, Roussigny,
en Zimon Schorel, opden 18 August.
1573. voorde noen aldaer onthoofd,
en in een gedolve kuyl begraven,

Uit: Attestatiën en Informatiën, stadsbibliotheek Haarlem.

Foto A. Oude gevelsteen. Foto: Leen van Geest.

De gevelsteen die aanvankelijk in de toegangspoort tot het Hof zat, is op een latere datum in de gevel geplaatst van het huis dat nu bekend staat als het *huis van Jan van Duvenvoorde* (Langestraat 36). Dat woonhuis is in de 17e eeuw gebouwd op de plek waar eerst de poort stond. Er is weinig bekend over de oorspronkelijke kleuren van de gevelsteen. Tijdens de restauratie van het huis in de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn kleuren gebruikt zoals te zien is op foto A. Waarop de toen gebruikte kleuren waren gebaseerd valt helaas niet te achterhalen.

Als we foto **B** bekijken dan zien we duidelijk ten opzichte van foto **A** volledig afwijkende kleuren. De huidige bewonereigenaar heeft na overleg met het Centraal Bureau voor Genealogie de huidige kleuren gebruikt in overeenstemming met beschrijvingen zoals aangegeven in de heraldische database.

Bronnen:

M.D. van Duijvenvoorde, *Hoofdzaken en kopzorgen van Jan v. Duivenvoorde.*
A.A. Arkenbout, *Frank van Borselen, ca 1400-1470, Het dagelijkse leven op zijn hoven in Zeeland en het Maasmondgebied*.

Over de auteur: Fré Eggens is redacteur van de ‘Brielse Mare’.

Familiewapen
Jan van Duivendrecht

Heraldische beschrijving
Van Duvenvoorde:
Wapen: in goud drie zwarte wassenaars.

Familiewapen Kerckwerve,
echtgenote van Jan van Duvenvorde.

Heraldische beschrijving Kerckwerve:
Wapen: doorsneden: boven in rood; onder in groen; een vertikaal geplaatste, zilveren hoorn met de opening naar boven en een zilveren dwarsbalk over alles heen.

Foto B. Huidige gevelsteen. Foto: Leen van Geest.

Collectie: Streekarchief VP.

Jarig!

Binnenkort zijn we jarig! Dit jaar bestaat onze vereniging zestig jaar. Dat gaan we uiteraard vieren; we hopen dat u allen van de partij kunt zijn. Noteer 25 oktober alvast in uw agenda. We organiseren dan een leuke – maar ook leerzame – avond voor onze leden.

In september 1958 verscheen er een bericht in de Nieuwe Brielsche Courant dat er plannen waren voor de oprichting van een vereniging van vrienden van het Trompmuseum. Het moest een vereniging worden 'waarin allen, wie de cultuurhistorische geschiedenis van de gebieden rondom Brielle ter harte gaat, gemeenschappelijk ernaar kunnen streven het streekeigene van genoemde gebieden zoveel mogelijk te behouden.' De ontwikkeling van Europoort en Botlek zou grote veranderingen teweeg gaan brengen en daarover maakte men zich ernstig zorgen. De vereniging wilde trachten 'met de haar toereikende middelen op esthetische wijze datgene vast te leggen wat verloren dreigt te gaan bij het ten uitvoer brengen van de verstrekkende toekomstplannen voor deze streek.'

Oprichting

Op 22 oktober 1958 was het dan zover. De initiatiefnemers kwamen bijeen in het gebouw van het Trompmuseum en de vereniging werd officieel opgericht. Ze stelde zich tot taak om – als een soort buitendienst van de museumcommissie – voorwerpen die bij graafwerk of verbouwingen werden gevonden te bewaren en zo nodig te restaureren. Een belangrijke doelstelling was bovendien ondersteuning bij collectievorming van het museum. Verder zouden de activiteiten bestaan uit het houden van lezingen, het organiseren van tentoonstellingen en 'het verspreiden van artikelen waardoor de aandacht wordt gevestigd op de hier nog aanwezige schoonheden.'

Verandering en continuïteit

In de loop van de tijd vonden er allerlei ontwikkelingen plaats en veranderde zowel het museum als de vereniging enkele keren van naam. De huidige vereniging De Brielse Maasmond wil nog steeds de kennis over het verleden van Brielle en omstreken in brede zin bevorderen en de belangstelling ervoor stimuleren. Naast het halfjaarlijkse verenigingsblad De Brielse Mare brengen we speciale magazines uit, waarin onderwerpen wat verder uitgediept worden. En natuurlijk organiseren we nog steeds lezingen en excursies. Bovendien ondersteunt de vereniging het Historisch Museum Den Briel bij aankopen, restauraties en door het in bruikleen geven van de eigen collectie voor exposities.

Nieuwe leden welkom

U, lezer van De Mare, bent geïnteresseerd in onze streekgeschiedenis en steunt de doelstellingen van de vereniging met uw lidmaatschap. Maar u kent vast Briellenaren of andere bewoners van Voorne die dezelfde belangstelling hebben en nog geen lid zijn. Het zou mooi zijn om ons jubileum niet alleen te vieren met de vaste kern van trouwe leden, maar ook nieuwe leden te kunnen begroeten. Nodig uw vrienden uit om lid te worden en kom gezellig samen naar onze jubileumavond!

Jubileumavond

Op donderdag 25 oktober 2018 vieren we onze zestigste verjaardag met een jubileumavond voor onze leden. Het wordt een avond vol verrassingen, die in het teken zal staan van de periode dat onze vereniging werd opgericht: de jaren vijftig. Historicus Bob Benschop, medewerker van Streekarchief Voorne-Putten, neemt ons mee naar de wederopbouwperiode van Brielle en omstreken. Na de pauze doen we een beroep op uw geheugen en historische kennis. Wat weet u (nog) van de jaren vijftig in Brielle? Geen zorgen, het wordt beslist geen examensfeer, maar een activiteit met volop ruimte voor humor, gepresenteerd door een bekende Briellenaar. Ten slotte is er voor alle aanwezigen een fraaie herinnering.

Locatie: raadzaal stadhuis, Markt 1 Brielle
Inloop: vanaf 19.30 uur
Aanvang: 20.00 uur
Toegang: vrij, graag lidmaatschapskaart meebrengen

Aanmelden: i.v.m. catering graag uw komst melden via:

jubileumhvbm@gmail.com

Namens het bestuur,
Meta Snijders
Lid

Verenigingsnieuws

In de afgelopen maanden heeft zich een aantal wijzigingen binnen het bestuur en de redactie van de Mare voorgedaan. Zo kon Bert van Ravenhorst, die tot wethouder werd benoemd, niet langer het voorzitterschap vervullen. Heel erg jammer, maar begrijpelijk vanwege mogelijke verstrengeling van belangen. We zijn momenteel nog steeds op zoek naar een nieuwe voorzitter, er worden in de komende weken gesprekken met kandidaten gevoerd. Bert danken we hartelijk voor zijn inzet en betrokkenheid als voorzitter en tevens voor de diverse recensies van zijn hand in de Mare.

Willem Delwel heeft te kennen gegeven niet langer deel uit te kunnen maken van de redactie van de Mare. Hij heeft het druk met het voorzitterschap van het Erfgoedgilde en is onlangs ook tot scriba van de kerkenraad van de Sint-Catharijnekerk benoemd. Ook Willem zijn wij heel veel dank verschuldigd. Wij hebben Klaas Schipper die al jaren deel uitmaakt van de redactie gevraagd het hoofdredacteurschap op zich te nemen. Hij bleek daartoe bereid te zijn. Om de redactie weer te completeren worden momenteel ook gesprekken gevoerd.

Op 14 juni vond onze jaarlijkse excursie plaats. We kozen bewust voor de zomer omdat onze excursie in het najaar van 2017 naar Middelburg te lijden had onder winterse weersomstandigheden. Ditmaal viel de keuze op het Nationaal Militair Museum in Soesterberg waar naast de interessante vaste collectie een buitengewoon fraaie expositie over het leven en werken van Willem van Oranje te zien was. Helaas was de belangstelling van de leden minder groot dan verwacht mocht worden. Dat had misschien te maken met de keuze voor een militair museum, maar degenen die wel meegingen vonden het zeer de moeite waard en hebben genoten.

Nationaal Militair Museum te Soesterberg. Foto: Klaas Schipper.

Ten slotte bereiden we ons voor op de viering van het 60-jarig jubileum van de Historische Vereniging De Brielse Maasmond op donderdag 25 oktober. Wij rekenen op een grote opkomst!

Namens het bestuur,
Gerard Snellens
Penningmeester

Boekrecensie

Bespreking van het boek van dr. Femke Deen, *Anna van Saksen.*

Verstoten bruid van Willem van Oranje (Amsterdam/Antwerpen 2018).

Op 12 juni 2018, op de dag af 443 jaar na de huwelijkssluiting van Willem van Oranje met Charlotte de Bourbon in de Sint-Catharijnekerk te Brielle, werd de tentoonstelling 'De Vrouwen van Willem van Oranje' in het stadhuis aan de Markt geopend. Bij die gelegenheid hield mevrouw dr. Femke Deen, een groot kenner van het onderwerp, een lezing. Ze maakte bekend dat er van haar hand een boek zou verschijnen over de tweede vrouw van Willem van Oranje, hertogin Anna van Saksen.

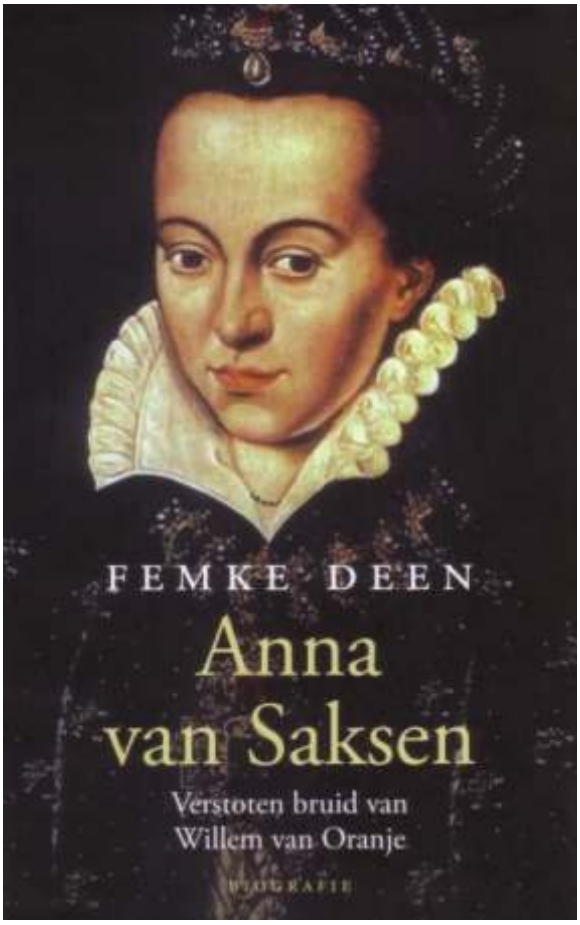

Het op 12 juni 1575 gesloten huwelijk was omstreden omdat Anna van Saksen nog leefde. Om die reden was Den Briel uitgekozen als locatie. Een beetje in het geniep dus.

Het huwelijk van Willem van Oranje met Anna van Saksen was slecht en daarom wilde hij van haar scheiden. Om deze, voor die tijd, zéér ongebruikelijke stap te rechtvaardigen was het nodig overspel te bewijzen. Juridisch een bijna onmogelijke taak. Het hielp als de vrouw in kwestie in- en inslecht was. Anna van Saksen is daarom in de vaderlandse geschiedenis altijd zeer negatief beoordeeld.

Dr. Femke Deen is nagegaan of dat beeld van een verguisde echtgenote nog steeds houdbaar is.

Als er één ding vaststaat in dit geheel is het wel dat de auteur van het op 11 september 2018 verschenen boek het zich niet gemakkelijk heeft gemaakt. Uit het zeer omvangrijke bronnenmateriaal van voornamelijk brieven heeft zij voortdurend gezocht naar de balans tussen de twee partijen die in haar biografie in het geding zijn: de geslachten Saksen en Hessen aan de kant van Anna en de Nassaus aan de kant van Willem van Oranje.

Dat moet een enorme klus zijn geweest, waaraan Femke Deen enkele jaren heeft gewerkt. Dat is ook de reden van het feit dat haar biografie een tamelijk omvangrijk boek is geworden. Dat kon niet anders, want alleen zo is het evenwicht gewaarborgd tussen de diametraal tegenover elkaar staande visies op het mislukte huwelijk van prins Willem van Oranje en hertogin Anna van Saksen. Dat werd op 24 augustus 1561 gesloten in Dresden en eindigde op 12 juni 1575 door het huwelijk van Willem van Oranje en Charlotte de Bourbon te Brielle.

Gelukkig is het levensverhaal van de hoofdpersoon geschreven in een uiterst toegankelijke stijl, met alledaagse woorden en begrijpelijke zinnen. Het is niet hoogdravend of ingewikkeld, het is ook niet populair of versimpeld. Alle citaten zijn vertaald en in modern Nederlands weergegeven.

Aan het begin van het boek zijn een kaart en twee stambomen opgenomen. Als de lezer die er af en toe bij houdt, hoeft hij absoluut niet de weg kwijt te raken in de topografie of de namen van de familieleden.

Bij elk gedegen verhaal hoort namelijk een context: wáár is iets gebeurd en wie spelen er allemaal een rol in? Zonder die achtergrond gaat een verhaal zweven en verliest het zijn scherpte en dus zijn relevantie. Hulpmiddelen, zoals een kaart en een overzicht van de familierelaties, zijn dan onontbeerlijk.

Gaandeweg het lezen wordt het verhaal zelfs ongemeen spannend en krijgt het de sfeer van een thriller. Dit is als een compliment bedoeld. Lang niet elke geschiedschrijver lukt het om zijn lezers zó mee te nemen in een intrige.

Dr. Deen had er voor kunnen kiezen om vooral de positie van Anna van Saksen voor het voetlicht te brengen. Het was misschien zelfs commercieel beter geweest en het had haar eventjes uitgebreid in de nationale belangstelling gebracht als zij op niet mis te verstane wijze ongezouten kritiek had geleverd op Willem van Oranje en zijn familie. Daar zou mogelijk een markt voor zijn.

Gelukkig is ze evenmin gezwicht voor de verleiding om de situaties van destijds te beoordelen naar de standaarden van nu. Ze heeft zich als een terriër vastgebeten in de materie en ze wordt niet moe om elke keer weer te onderzoeken in hoeverre de argumenten van de ene, dan wel de ander partij hout snijden.

Een mooie bijvangst – als ik me deze metafoor mag veroorloven – van het boek is de kennis die de in geschiedenis geïnteresseerde lezers krijgen over de manier waarop de adellijke elite met elkaar communiceerde in de zestiende eeuw. Hoe onderhield je je netwerk? Brieven schrijven? Ja, maar er was geen postdienst. Ook aardig beschreven zijn de hobby's van hoogadellijke dames. Allemaal interessante inkijkjes met betrekking tot het leven van de aristocratie.

Zijn er alleen maar positieve punten te noemen bij de bespreking van deze biografie? Mijns inziens wel. Geen twijfel….. de auteur wordt misschien niet moe van alle intriges en alle gekonkel en alle beschuldigingen over en weer, de lezer misschien wel. Maar die kan gerust de helft weer vergeten en dan nog genoeg feitenkennis overhouden om perfect te achterhalen wat deze auteur ons wil vertellen.

In 34 korte hoofdstukken behandelt Femke Deen het leven van hertogin Anna van Saksen. Ze zal nog net geen 33 jaar worden. Aangezien ze al op haar vijftiende jaar in contact komt met haar prins is het logisch dat het leeuwendeel van Anna's levensverhaal over haar zo tragisch verlopen huwelijk gaat. Heeft Femke Deen helemaal geen eigen mening als het gaat over de vraag naar de schuldigen en de slachtoffers? Jawel, maar dat is aan de lezers zelf om te ontdekken.

Uitgever Atlas Contact.
ISBN 978 904 502 4721.
Auteur Dr. Femke Deen.
Gebonden, hardback.
Het verhaal telt 327 bladzijden.
Er zijn 88 bladzijden met verantwoording, bronvermelding en literatuur.
De illustraties zijn in zwart-wit en kleur.
Tevens een landkaart, stambomen en een namenregister.
Prijs € 35,-

Leo Arkenbout, redacteur de 'Brielse Mare'.

Auteursinstructies, advertentietarieven en adressen

Auteursinstructies:

Historische artikelen over Brielle en de streek zijn welkom. Gewenste omvang: 1500 tot 2500 woorden. Aanbevolen wordt vooroverleg te plegen met hoofdredacteur Klaas Schipper, te bereiken onder: k.j.schipper@hetnet.nl of telefoon: (0181) 413981.
De redactie behoudt zich het recht voor, in overleg met de auteur, artikelen in te korten of te wijzigen.

Advertentietarief:

Een pagina per jaar (twee edities): € 90,–

Copyright:

Overname van artikelen uitsluitend met bronvermelding en na verkregen toestemming van de redactie.

Belangrijke telefoonnummers:

Meldpunt Monumentenzorg: tijdens kantooruren:
(0181) 471111 (gemeente Brielle; mevrouw Angelique van Oers)

Meldpunt 'Cultureel Erfgoed': tijdens kantooruren van dinsdag t/m vrijdag: (0181) 475475 (Hist. Museum Den Briel).

Streekarchief VP: 0181-418043. Openingstijden: di - vr 9 - 16 uur.

Internetadressen:

Historisch Museum Den Briel:
www.historischmuseumdenbriel.nl

Cultuurweb Brielle:	www.cultuurwebbrielle.nl
Musea in Nederland:	www.museumserver.nl
Gemeente Brielle:	www.brielle.nl
Streekarchief VP:	www.streekarchiefvp.nl

Historische Vereniging De Brielse Maasmond:
www.debrielsemaasmond.nl

Automatisering telefoonverkeer Brielle 1958. Foto Streekarchief Voorne-Putten

25 OKTOBER 2018
JUBILEUMAVOND

60 jaar Historische Vereniging De Brielse Maasmond

Op donderdag 25 oktober vieren we onze zestigste verjaardag met een jubileumavond voor onze leden. Het wordt een avond vol verrassingen, die in het teken zal staan van de periode dat onze vereniging werd opgericht: de jaren vijftig. Historicus Bob Benschop, medewerker van Streekarchief Voorne-Putten, neemt ons mee naar de wederopbouwperiode van Brielle en omstreken. Na de pauze doen we een beroep op uw geheugen en historische kennis. Wat weet u (nog) van de jaren vijftig in Brielle? Geen zorgen, het wordt beslist geen examensfeer, maar een activiteit met volop ruimte voor humor, gepresenteerd door een bekende Briellenaar. Ten slotte is er voor alle aanwezigen een mooi cadeautje.

www.debrielsemaasmond.nl

Bob Benschop over de wederopbouw van Brielle en omstreken

Wat weet u nog van de jaren vijftig?

Niet alleen leuk, maar ook leerzaam!

Voor leden van de Historische Vereniging De Brielse Maasmond

LOCATIE: RAADZAAL
Markt 1 Brielle

Inloop: vanaf 19.30 uur
Aanvang: 20.00 uur

Toegang: voor leden op vertoon van lidmaatschapskaart

Aanmelden kan via: jubileumhvbm@gmail.com